

Sikhisk återfödelse mellan två textläsningar – reflektioner kring textbruk i Varanasi

Kristina Myrvold, FM, doktorand i religionshistoria

Vatten blir renande nektar

Sju dagar efter förlossningen: Den nyblivna modern har tagit ännu ett bad och håller sin son i ett litet knyte när Jiopal ji och jag anländer till Gupta's kvinno-klinik i västra delen av Varanasi. Jiopal ji, textrecitator i stadens sikhtempel, har en timme tidigare reciterat verser från den första hymnen i sikhernas skrift (*Japji Sahib*) över en skål med vatten och sockerpastiller. Genom att röra om vattnet med sin dolk under recitationen, har han låtit texten materialiseras i vattnet, som transformerats till renande nektar (*amrit*). Jiopal ji sätter sig på sängkanten bredvid modern och öppnar plåtburken som skyddat nektarn under vår resa dit. Han fyller sin kupade höger hand, droppar nektarn i munnen på det lilla barnet och stänker över dess huvud och ögon, fem gånger var. Han håller sedan nektarn i handen på modern som dricker den, också fem gånger. Vi reser på oss medan Jiopal ji reciterar den sikhiska bönen (*ardas*). – *Prashad*, säger han, och fyller min hand med nektarn som nu genom bönen offrats till gurun och förvandlats till "helgade rester". Jiopal ji får en liten donation av modern innan vi lämnar kliniken. Hon har blivit rituellt renad efter förlossningen och kan nu återgå till sina hushållssysslor. Hennes son har påbörjat ett socialt liv och kan visas för släktingar och vänner. Nektarn av hymnen har markerat begynnelsen av ett nytt mänskligt liv och början av en ny gudomlig skrift av ett mänskligt öde.

En guru, skrift och guds ord

En kvinnlig textrecitator gör en läsning från skriften som dagligen installeras på en tron i templet.

Foto: Kristina Myrvold

I centrum för sikhernas religiösa liv är deras skrift, *Guru Granth Sahib*, som omsluter 1430 sidor av religiös poesi och som idag anses vara deras levande guru som innefattar det gudomliga ordet. De tidigaste levnadsberättelserna (*janamsakhi*) om Guru Nanak (1469-1539), sikhismens första guru, skildrar hur han fick ordet av Gud själv. När han en dag badade i en flod blev han under tre dagar förd till Guds domstol i himlen där han på Guds befallning fick dricka en odödlig nektar med guds ord (*amrit*) och blev återsänd till jorden för att påbörja en mission. Här börjar den sikhiska traditionen. Efter Nanak följde en successionsföljd av ytterligare nio mänskliga Gurus

under en period på drygt två hundra år. Den textliga grunden för den slutliga sammanställningen av *Guru Granth Sahib* kom att utgöras av nedtecknad poesi från de fem första och den nionde gurun och på sin dödsbädd proklamerade den tionde Gurun, Gobind Singh (1666-1708), att skriften skulle vara hans efterträdare för all tid.

För att förstå hur sikherna i Varanasi uppfattar *Guru Granth Sahib* idag kan det vara fruktbart att betrakta skriften utifrån tre aspekter: skriften som *antropomorfisk*, en gudomlig *manifestation* samt *skriftlig*. När skriften är samlad i sin helhet, i en enda volym, behandlas den som en högt respekterad människa, en kunglighet, och kräver speciell varsamhet och rituell hantering. Bokpärmerna och bladen är skriftens världsliga kropp och när den blir sliten i kanterna har skriften fullbordat ett liv och likt människan genomgår en kremeringsceremoni. Vidare innesluter denna kropp det gudomliga ordet. När sikherna åsyftar specifika hymner eller textpassager i skriften, använder de begreppet *gurbani*, guruns ord eller röst skrivet på *gurmukhi*, guruns mun. Det ord som Gurun förmedlar tros komma direkt från Gud, och många ser inte heller någon skillnad mellan Guru och Gud. Det här medför en stor respekt för skriftens ord. Sikherna återger främst hymner genom recitation, och efter varje slutförd recitation ber de gurun om ursäkt, om de har oavsiktligt råkat uttala något ord fel. Sikherna är slutligen väl medvetna om att *Guru Granth Sahib* är en skrift, en *granth*, som läses och tolkas för att utvinna ett meningsinnehåll som kan ge vägledning i livet. I praktiken går dessa tre aspekter in i varandra och betonas olika beroende på situation och sammanhang. Tydligast framkommer de olika aspekterna i sikhernas förhållningssätt till skriften och det sofistikerade och mer ritualiserade textbruk de har utvecklat. Varje ceremoni i sikhernas liv utförs i närvaro av gurun och involverar recitationer av hymner eller hela skriften. De läser, sjunger, reciterar, ser, lyssnar, berör och även dricker dess hymner och har utvecklat olika avancerade recitationsmetoder av hela texten. De har skapat en dygnsrytm för skriften där den under morgonen installeras på en upphöjd tron och på kvällen ceremoniellt förs till ett speciellt sovrum för vila. De besöker gurun, oftast dagligen, framför böner och offerar mat till den och skyddar den med kläder anpassade efter årstiden. *Guru Granth Sahib* är inte en text man köper för läsning, den installeras ceremoniellt i hemmet eller templet.

En inledande och en avslutande hymn

Varje morgon under ”nektar-tiden” (*amrit-vela*), mellan klockan 2- 6, börjar de flesta sikherna dagen med att ta ett bad och sedan på fastande mage recitera skriftens inledande ”rot-mantrat”, *mulmantra*, efterföljt av dess allra första hymn – *Japji Sahib*. När Guru Nanak återvände från sin himmelfärd ska det här ha varit den allra första hymnen han yttrade. *Japji Sahib* betyder ”den respekterade meditationen” och innefattar sammanlagt 38 verser (sid. 1-8 i GGS). *Mulmantrat* betraktas som en sammanfattning av sikhisk teologi och i mer rituella samman-

hang används det som en inledande verbal ”markör” för textrecitationer. Innan sikher påbörjar någon form av textläsning, och även under handlingar som innefattar beröring eller förflyttning av skriften, reciterar de *mulmantrat*, oftast upprepade gånger. Som text inleder *Japji Sahib* skriften, men som reciterad text markerar den en öppning eller början, inte bara av den enskilda sikhens dag, utan även början av ett sikhiskt liv. Det allra första som viskas i örat på ett nyfött barn är *mulmantrat*, som ska hjälpa barnet att växa till en sikh, en lärjunge till gurun. Familjen bjuder senare in en textrecitatör (*granthi*) från templet för att ge modern och barnet nektarn vari *granthin* har reciterat ned de fem första och den sista versen av *Japji Sahib*. Tidpunkten för detta beror på moderns och barnets tillstånd, men sker oftast på ojämn dag mellan den femte och fyrtionde dagen efter förlossningen.

För att visa respekt bär kvinnorna skrifter på huvudet i en kremeringsceremoni i Ludhiana.
Foto: Kristina Myrvold

I Varanasi reciterar de flesta sikher dagligen ytterligare fyra hymner under morgonen (*Jap Sahib*, *Tav Savaiye*, *Chaupai Sahib*, *Anand Sahib*) och en vid solnedgången (*Rehras Sahib*). Den hymn som avslutar dagen är *Kirtan Sohila*, ”den gnistrande sången” och innehåller verser av både den första, fjärde och femte gurun (sid. 12-13 GGS.). Alldeles innan sikherna går till nattlig vila reciterar de texten. Som en sikhisk man i Varanasi uttryckte det; ”*Kirtan Sohila* är ett hänaglås, som slår igen dagen”. Han reciterade hymnen innan han gick till sängs på kvällen, men också när han bommade igen sin klädbutik för dagen. Om recitationen av *Japji Sahib* används som en öppning i olika sammanhang, markerar *Kirtan Sohila* en stängning eller ett slut. Innan *Guru Granth Sahib* på kvällen förs till vila i ”sanningens boning” (*sachkhand*), det speciella sovrummet för skriften som finns i varje sikhtempel, sjunger templets *granthi* hymnen. Skriften som har varit installerad på en tron under dagen för att användas till läsningar, men också ta emot tempelbesökare för audiens och gynnsam åsyn (*darshan*), packas under sången in i vita bomullstyger och bärs på huvudet in i sovrummet. På samma vis reciterar sikherna *Kirtan Sohila* vid livets slut, efter att likbålet har tänts på kremeringsplatsen och själen har avslutat ett mänskligt liv för att föras till Gud.

En sikhisk man har placerat en bönbok i sin affär i Varanasi för att kunna läsa hymner från skriften mellan kundbesöken.
Foto: Kristina Myrvold

Gud skriver – människan läser

”Träden är pennan, vattnet bläcket och fälten pappret för Gud”, sade en av mina sikhiska vänner vid ett tillfälle och refererade till en hymn i *Guru Granth Sahib*. Hela världen är verktyg för ett gudomligt skrivande och med skapelsen som verktyg skriver också Gud varje mänskligt öde.

Sikherna i Varanasi följer en mer allmän uppfattning om kretsloppet av födelse och återfödelse där effekten av *karma* har bestämt förutsättningarna i det innevarande livet och är den avgörande faktorn för kommande återfödelse. *Karma* anses främst vara ett samlande begrepp för handlingar, vad människan gör och hur hon agerar i det givna livet. Känslor, tankar, idéer och tro kan vara väl så viktiga betingelser för att motivera och stimulera både bra och dåliga handlingar, men det är bara handlingen i sig som räknas som *karma* och påverkar framtiden. Föreställningen om *karma* utgår från att människan har frihet att handla och möjlighet att förbättra sina förutsättningar i kommande liv genom att utföra goda handlingar. Det främsta uttrycket för ackumulering av god *karma* anses i den här miljön vara olika handlingar där människan kommer i kontakt med och engagerar sig i det gudomliga ordet - *Guru Granth Sahib*. Med hänsyn till att de flesta anser att en själ (*atma*) måste återfödelse 8 400 000 gånger innan den får en mänsklig födsel, så är människolivet värdefullt och det är i det människan har kapacitet och möjlighet att komma nära Guds ord.

Sikherna talar om människans öde i form av en gudomlig skrift. Gud har skrivit varje mänskligt öde i sin boning - födelse, livslängd, äktenskap, glädje, sorg- allt som en människa kommer att möta och uppleva i livet är innefattat i den gudomliga skriften. När människan dör avslutas också den gudomliga skriften, och hennes själ reser till Guds domstol, där de gudomliga revisorerna gör bokslut och gör en beräkning av själens *karma*. Det som främst de gudomliga revisorerna tar hänsyn till, vilket också resulterar i god *karma* vid bokslutet, är hur många gånger själen i det just avslutade livet har läst och reciterat Guds namn och ord. När bokslutet är färdigställt, förkunnar Gud sin dom, där själen blir relegerad till ett nytt öde och sänd tillbaka till jorden för en ny återfödelse, då även en ny gudomlig skrift påbörjas. Medan människans öde och förutsättningar i jordelivet sålunda inte bara är resultatet av ett gudomligt domslut utan följer en skrift i himmelen, så har själen i en mänsklig födelse fri vilja och möjlighet att påverka sin kommande återfödelse genom att läsa och recitera Guds ord. Även det eviga kretsloppet av födelse och återfödelse är baserat på text. Medan Gud skriver människans öde, så läser sikherna Guds ord för bättre *karma*.

Målet är för de flesta att återfödelse till ett mänskligt liv igen, där det ges bättre förutsättningar att etablera en nära relation till gurun. *Mukti*, befrielse från återfödelsen, anser de flesta vara fjärran, och för en del existerar det inte ens i deras begreppsvärld. Andra ger *mukti* en ny innebörd: en bra mänsklig existens i gurun närhet. Återfödelsen fortgår och människans liv kan bli mer fyllt av text.

Slutet av en text

Den döda har fått en hedersskrud av gurun i templet och bärs ned till kremeringsplatsen i Varanasi.

Foto: Kristina Myrvold

De manliga anhöriga bär in likbåren i templet med den döde mannen insvept i vit svepning täckt med ullsjalar. De placerar båren på innegården med den dödes huvud vänt mot *Guru Granth Sahib* inne i templet. Jiopal ji öppnar svepning vid huvudet och häller Ganges vatten i den dödas mun. Därefter överlämnar han från guruns hus en saffransfärgad hedersskrud, som han placerar över svepningen. Alla närvarande samlas i en ring kring båren när Jiopal ji reciterar den sikhiska bönen och bär sedan omedelbart ut likbåren för att gå mot kremeringsplatsen vid floden Ganges, sjungande *Satnam Waheguru*-sanningens namn oohhh guru!

Vid kremeringsplatsen tar den dödes son en kruka med Ganges vatten som han häller över båren och sedan krossar krukan genom att kasta den på marken. Sjalarna och hedersskruden tas bort. Kroppen lyfts över till likbålet, fötterna mot söder, och sonen smörjer in ansiktet och kroppen på den döde med skirat smör (*ghee*), placerar ut bitar av sandelträ, och täcker kroppen med guruns hedersskrud, innan båren och stockar läggs ovanpå. Alla samlas runt bålet då Jiopal ji återigen reciterar den sikhiska bönen. Den hinduiska prästen överlämnar elden till sonen som går tre varv runt bålet innan han tänder det vid den dödes fötter. Samlingen uppluckras och Jiopal ji går ner till Ganges för att tvätta händer, fötter och mun. Han går sedan till en mer avskild plats på kremeringsplatsen, tar av sig sandalerna, sätter sig på en bänk och börjar recitera *Kirtan Sohila*. Under recitationen tar han upp en bönbok (*gutka*) ur fickan och slår upp sidan han befinner sig på. Han låter ett finger följa orden han uttalar i texten, så att jag kan följa honom tyst läsande. Efter att *Kirtan Sohila* har framförts, reciterar han sikhbönen och presenterar för gurun varför han har reciterat texten. Inom några dagar kommer de anhöriga att arrangera en oavbruten läsning av hela *Guru Granth Sahib* och inbjuda vänner och släktingar till en sista bön för själens frid. Ett mänskligt liv och en text har nått sin slutpunkt.

Litteratur:

Mann, Gurinder Singh (2001) *The Making of the Sikh Scripture*, New York: Oxford University Press

McLeod, Hew (1997) *Sikhism*, London: Penguin Books

McLeod, W.H. (1980) transl. *The B40 Janam Sakhi*, Amritsar: Guru Nanak Dev University

McLeod, W.H. (1996 (1968)) *Guru Nanak and the Sikh Religion*, Delhi: Oxford University Press

Singh, Jogendra (1978) *Sikh Ceremonies*, Ludhiana: Lahore Book Shop

Singh, Nikky Guninder Kaur (1992) *The Myth of the Founder, The Janamsakhis and the Sikh Tradition*, i *History of Religions* 31:4 sid. 329-343. Chicago: University of Chicago Press.

The Code of Sikh Conduct and Conventions (The Sikh Reht Maryada) (1994)
Amritsar: Dharam Prachar Committee, Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee

<http://www.sikhnet.com/>

<http://www.sikhs.org/>